

12 MART 1971 ASKERİ MUHTIRASINA GİDEN SÜREÇTE ÜNİVERSİTE OLAYLARI

Sefa Salih AYDEMİR*

ÖZ

Ordu tarafından 1971’de Süleyman Demirel hükümetine verilen muhtıra Cumhuriyet dönemi, Türk Üniversite tarihi açısından en büyük kırılmaya neden olur. 12 Mart süreci öncesi 1965’li yıllardan itibaren gittikçe artan siyasi kamplaşmalar, 1968 Haziran’da üniversite boykot ve işgalleriyle zirveye ulaşır. Bu dönemden sonra sistemi değiştirme gücünü kendilerinde görmeye başlayan öğrenciler, aralarında kurdukları çeşitli ideolojik örgütler ile giriştikleri silahlı eylemler sonucunda devlet sistemini zorlamaya, kaotik bir ortamın oluşmasına zemin hazırlarlar. Bu dönem içerisinde karşıt görüşlü öğrenciler de çeşitli dernek ve kuruluşlar altında bir araya gelerek mücadeleye girerler. Karşıt görüşlü öğrenciler arası taşlı sopalı kavgalar, kısa süre içerisinde silahlı çatışmalara evrilir. Ülke içerisinde hemen her gün yaşanmaya başlanan ve basında ilk sayfalarda yer alan olaylar karşısında hükümet ve güvenlik kuvvetleri yeterli önlemleri alamaz. Zaman zaman hükümetin ve güvenlik kuvvetlerinin olaylarda taraf olmaları sonucunda siyasal şiddet tüm kesimlere yayılır. Askerlerin 12 Mart Muhtırası vermesi ile birlikte üniversite üzerinde büyük bir baskı kurulur, tüm öğrenci dernekleri kapatılır, olaylara karışan veya aktif olan tüm kişiler hapse atılarak pasifize edilirler.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Muhtıra, İdeoloji, Örgütler

UNIVERSITY ACTIONS IN THE PROCESS OF MARCH 12,1971 MILITARY NOTE

ABSTRACT

The note which was given to Süleyman Demirel government by the Turkish military in 1971 caused the biggest break with regards to the history of Turkish Universities. Before the March 12 period, increasing political polarizations from 1965 reached a peak after university boycotts and invasions. After that period, students felt that they had the power to change the system and they formed some ideological organizations. Those organizations led up to some chaotic environment and brought pressure on the governmental system with armed actions. During that period dissident students leagued together under some associations and foundations to clash. Fights with stones and rods among dissident students changed into armed actions. Security forces and the government could not take enough precautions for the actions that happened nearly every day and appeared in the newspapers. From time to time, the government and security forces were a party and that caused political violence among all parts. Because of the 12 March note given by the military, there was a huge pressure on universities, all the student associations were banned. The students who involved in the actions or still active were sent to prison, thus they were pacified.

Keywords: University, Note, Ideology, Organizations

Giriş

1960’lı yılların başından itibaren üniversitelerde faaliyet gösteren gençlik örgütlenmelerinin büyük kısmı, Türkiye’de sosyalizmin yayılması faaliyetlerini yürüten en aktif gruplar olarak görülmekteydi. Bu öğrenci grupları, gençlik ve öğrenci sorunlarının yanı sıra, işçi ve köylülerle de işbirliği yaparak sosyalizmi tanıtmaya, bu görüşe yönelik eylemlere önem veriyorlardı. Bu faaliyetlerin belli bir süre aksamasına neden olan 12 Mart Muhtırasının, 27 Mayıs Askeri Darbesinden farkı, parlamentonun kapatılmamış olmasıdır. Muhtıranın ilk isteği olan hükümetin istifası yerine getirilmiş, böylelikle 12 Mart ara rejim dönemi başlamıştır. 12 Mart Muhtırası ile beraber, üniversite gençlik örgütlerinin eylemleri yön değiştirerek anarşi ve terör hareketlerine dönüşmüştür (Kabacalı 2007).

* Adıyaman Üniversitesi, Okutman, sefasalihaydemir@gmail.com

12 Mart'ın üniversitelerle ilgili getirdiği hukuksal düzenlemeler önemli olmakla beraber, üniversiteler açısından sarsıcı olan, üniversiteyi bir araştırma ve öğretim merkezi olmaktan çıkartması ve sıkıyönetimin üniversite üyelerine yönelik olumsuz bakış açıları olmuştur. Bu dönemde yoğun bir şekilde üniversite düşmanlığı oluşmuş, ilk hedef olarak eylemci öğrenciler belirlenmiş, daha sonra bazı öğretim üyeleri de bu kapsama alınmıştır (Arap, 2010: 15-17).

1. 1968'den 12 Mart Muhtırasına Üniversiteler

Modern çağın gereklerine cevap veremediği için köklü reformların yapılması talebiyle başlayan ve Haziran ayında zirveye ulaşan 1968 olayları, daha sonraki süreçte gitgide yerini ABD ve NATO karşıtlığına bırakır. Üniversitelerde 1968 Temmuz'undan itibaren gittikçe yükselen Amerikan aleyhtarlığı, 6 Ocak 1969'da elçi Robert W. Komer'in ODTÜ'yü ziyaretiyle yeni bir boyut kazanır.

Robert W. Komer; Güney Vietnam'da CIA tarafından desteklenen "*Barışı Koruma Programı*"nın müdürlüğünü yapmakta iken, ABD Ankara Büyükelçisi Parker Hart'ın yerine büyükelçi olarak atanır (Çalışkan, 2002: 13). Yeni büyükelçi Komer'in randevu taleplerini, üniversite öğrencileri arasında gittikçe artan Amerikan aleyhtarlığının farkında olan ODTÜ Rektörü Kemal Kurdaş, yoğun programı nedeniyle üç kere erteler. Ancak talebin devam etmesi üzerine büyükelçi, 6 Ocak'ta Rektör Kurdaş tarafından öğle yemeği için ODTÜ'ye davet edilir (Tercüman 06.01.1969). ABD Ankara elçisi Komer'in ODTÜ yerleşkesi içerisinde olduğu, hemen devrimci öğrenciler tarafından haber alınır.

Rektörlük binası önünde toplanan öğrenciler, dışarıda park halinde bulunan Cadillac marka makam otosunu önce ters çevirirler, sonra da yakarlar (Günaydın, Hürriyet 07.01.1969). Protesto gösterileri sırasında arabasının yakılması üzerine Büyükelçi Komer;

"Müttefik bir ülkenin temsilcisinin, büyük bir Türk Üniversitesi Rektörü tarafından öğle yemeğine davet edildiği bir sırada, otomobilinin ufak bir müfrit grup tarafından ateşe verilmesi gerçekten üzücü bir husustur. Böyle bir olayın ODTÜ'de, bizzat Birleşik Amerika'nın dostane destek sağlamış olduğu bir okulda cereyan etmiş olması bilhassa şayanı teessürdür."

açıklamasında bulunur. (Tercüman 07.01.1969). Savcılık yakma olaylarına karışan dokuz öğrenci için yakalama kararı çıkarır. Olayların büyümesi üzerine Rektör Kurdaş başkanlığında toplanan üniversite konseyi üniversitede eğitime bir ay ara verir (Cumhuriyet 10.01.1969). Öğrenci birlikleri kapatılmaya karşı çıkar ve Danıştay'a başvurur (Cumhuriyet 12.01.1969). Danıştay, yönetim kurulunun kapatma kararını durdurur (Cumhuriyet 12.01.1969). Tutuklanan 9 öğrenci de 12 Mart 1969'da 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen ilk davada beraat ederler (Çalışkan, 2002: 73).

Ülkede 1967 yılından itibaren sayıları gittikçe artan sosyalizm tandanslı örgütlenmelerin en büyük eylem zeminini, Amerikan 6. Filo'sunun Türkiye ziyaretlerinin doğurduğu tepkiler oluşturur. Bu süreç içerisinde kendisini sosyalist dalga karşısında konumlandıran, Milliyetçi-Muhafazakâr kesim de örgütlenmesini büyük oranda tamamlar. Bu taraf arasında en aktif olan grup ise; Alparslan Türkeş önderliğindeki CKMP'yle fiili bağları olan, zamanla Ülkücüler ismini alacak olan Ülkü Ocağı mensubu Milliyetçi Komandalardır. Karşıt ideolojilere sahip öğrenci örgütleri arasındaki ilk çatışma, 31 Aralık 1968'de Komandaların Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Öğrenci derneğini basması ile başlar (Milliyet 02.01.1969). Bu tarihten itibaren üniversite içinde veya dışarıda, karşıt gruplar arası şiddet olayları artan bir yoğunlukta 12 Eylül 1980'e kadar süregelir.

Sağ muhafazakâr kesim tarafından yakından takip edilen bazı mütefekkirlerce; ülkenin yakın gelecekte Komünizm yönetimi altına sokulmak istendiğini, bu nedenle ABD dostluğunun desteklenmesi gerektiğine inanan sağcı öğrenciler, sosyalist öğrenci gruplarının her eylemlerine, özellikle 6. Filo'nun ülkeye gelişlerine karşı geliştirilen protestolara karşı reaksiyon verir (Kabacalı, 2007: 2005). Elçi Komer'in arabasının yakılması hadisesinin hemen arkasından 1969 yılının en önemli olayı, 16 Şubat 1969'da gerçekleşen ve tarihe "*Kanlı Pazar*" olarak geçen olaylardır. 10 Şubat'ta 6. Filo'nun tekrar İstanbul'a gelmesi üniversiteleri tekrar hareketlendirir. 22 öğrenci örgütü Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı'na çektikleri telgraflar ile Filo'nun İstanbul'a tekrar gelişinin engellenmesini ister (Milliyet 07.02.1969). Daha önceki gösteriler esnasında Atalay Savaş ve Vedat Demircioğlu adlı öğrencinin ölmesi henüz unutulmamış olup, yaşanan anıları tazelemek amacıyla Vedat Demircioğlu'nun bayrağı 11 Şubat'ta Beyazıt Kulesi'ne asılır (Karadeniz, 1995: 139-140). 13 Şubat'ta kız öğrenci ve kadınlardan oluşan bir grup; üzerinde "*Ya İstiklal Ya Ölüm*" yazılı siyah bir Türk Bayrağı ile Beyazıt Meydanı'ndan Sultanahmet'e kadar yürür, İzmir'de öğrencilerden bazıları açlık grevi yapar (Cumhuriyet 14.02.1969).

Özellikle; 11 Şubat'ta Beyazıt Kulesi'ne Vedat Demircioğlu posterleri ile birlikte kırmızı bayrakların asılması, 12 Şubat'ta da Türk Bayrağı'nı yarıya indirme teşebbüsleri, sağcı öğrenci örgütleri tarafından hoş karşılanmaz. (Bugün 12.02.1969). Bayrak hadisesi nedeniyle 14 Şubat'ta Beyazıt Meydanında MTTB öncülüğünde büyük bir "*Bayrağa Saygı*" Mitingi düzenlenir (Sabah 15.02.1969). 15 Şubat'ta İzmir ve Trabzon'da 6. Filo'ya karşı düzenlenen mitinglerde 14'ü ağır 130 kişi yaralanır (Milliyet 16.02.1969).

Sağ ve Sol görüşlü öğrenci örgütleri arasında, 6. Filo nezdinde devam eden karşılıklı miting ve gösteri restleşmeleri 16 Şubat'a kadar artarak devam eder. 16 Şubat 1969'da Taksim Meydanı'nda; Amerikan emperyalizmine ve 6. Filo'ya karşı öğrenci örgütleri ve işçi sendikalarınca "*Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü*" düzenlenir (Cumhuriyet 17.02.1969). Aynı gün sağcı yazar ve öğrenci kuruluşları da Dolmabahçe ve Beşiktaş Camilerinde toplu namaz kılma eylemi için çağrıda bulunurlar (Eren, 2012: 225). Grupların Taksim Meydanı'nda karşılaşmaları sonucu çıkan taşlı sopalı kavgaları askeri birlikler zor bastırır.

"*Kanlı Pazar*" hadisesi; gençlik hareketleri için büyük bir kırılma olup, devrimin ancak silahlı mücadele ile kazanılabileceğini savunan anarşist örgütlenmelerin kapısını açar. Bu tarihten itibaren öğrenci grupları arasında fikri tartışma ortamından ziyade, silahlı mücadeleler başlamıştır. 20 Eylül 1969'da Beşiktaş Işık Mimarlık ve Mühendislik Özel Yüksek Okulu, özel okullarca sömürdüklerini düşünen sol görüşlü öğrenciler tarafından basılır (Milliyet 20.09.1969). Silah ve Molotofların kullanıldığı saldırı esnasında, çıkan olaylarda Orman Fakültesi öğrencisi Mehmet Cantekin adlı öğrenci ölür, yedi kişi de ağır yaralanır (Tercüman 20.09.1969). 21 Eylül'de MTTB'nin spor salonunda bir patlama olur. Bomba imal etmeye yönelik birçok malzemenin bulunduğu salondaki patlama olayı esnasında da Mustafa Bilgin adlı öğrenci ağır yaralanmıştır (Cumhuriyet 23.09.1969).

1969 yılının sonuna doğru devrimci öğrenciler arasında büyük bir infial yaratan bir olay daha yaşanır. 23 Eylül 1969'da; İÜTB Genel Kurulu'na katılmak üzere İstanbul'a gelen ODTÜ öğrencilerinden Mustafa Taylan Özgür, Beyazıt Meydanı'ndaki bir gösteri esnasında sırtından vurularak öldürülür (Arslan, 2004: 422). İlk kez bir öğrenci liderinin faili meçhul bir şekilde öldürülmesi, öğrenci hareketleri içerisinde silahlı

mücadelenin kapısını açmış oluyordu. Taylan Özgür'den sonraki ölüm olayı, Aralık 1969'da, sol kesimin ağırlıklı olduğu Yıldız Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisinde yaşanır. 14 Aralık'ta; Yıldız Camisinden çıkan bazı MTTB üyesi öğrencilerce akademiye yapılan bir baskın esnasında, Battal Mehmetoğlu adlı öğrenci de öldürülür (Tercüman 15.12.1969).

Haziran 1968 sonrası üniversitelerin tamamına yakınında görülen en büyük boykot ve işgaller, 1969 Yaz mevsiminde yoğunlaşır. Üniversite senatoları ve öğrenci birliklerince teklif edilen reform tasarıları kanunlaşmadan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tatile girmesi üzerine üniversitelerdeki bazı yöneticiler istifa eder (Yıldırım, 1997: 306). Üniversitelerdeki Sosyalist öğrenci kuruluşları da; hem istifa eden öğretim üyelerine destek olmak hem de Meclis'in tavrını protesto etmek amacıyla yeni bir boykot ve işgal dalgası başlatmıştır. 1969 yılında işgal veya boykot yaşanan okullar (Çilengir, 2011: 83);

- 16 Mart 1969: Ege Üniversitesi'nde Laborant Okulu
- 18 Mart 1969: Ege Üniversitesi Fakülteleri
- 8 Nisan 1969: ODTÜ Mimarlık Fakültesi
- 9 Nisan 1969: ODTÜ Rektörlük binası
- 11 Nisan 1969: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
- 31 Mayıs 1969: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
- 1 Haziran 1969: İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Kimya Fakültesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Çapa Tıp Fakültesi
- 6 Haziran 1969: İstanbul Üniversitesi Fakülteleri
- 7 Haziran 1969: İzmir Yüksek Tekstil Teknik Okulu
- 10 Haziran 1969: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Ziraat Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi
- 11 Haziran 1969: Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, Eczacılık Fakültesi
- 14 Haziran 1969: Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi, Ziraat Fakültesi
- 15 Haziran 1969: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
- 19 Haziran 1969: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
- 16 Ağustos 1969: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
- 4 Kasım 1969: Atatürk Üniversitesi Fakülteleri

Bu boykot ve işgaller 12 Mart 1971'e kadar artarak devam eder. 1970 senesine gelindiği zaman öğrenci hareketleri karakter değiştirmiş, reform taleplerinden ziyade ideolojik kamplaşmaların, kolektif silahlı çatışmaların başladığı yıl olmuştur. Çatışmaların yoğun olarak yaşandığı fakülteler genelde iki tarafından da birbirine denk olduğu, bir tarafın diğer tarafa karşı hâkimiyet kurmak istediği okullar idi. Bunlar (Kocabaş, 2004: 328-331; Kabacalı, 2007: 217-220);

- 28 Ocak'ta ODTÜ'de öğrenciler, rektörlüğe seçilen Mustafa Parlar'ı protesto etmek için boykota başlar.

- 16 Mart'ta Sosyalist öğrenciler, sağ kesimin elinde bulunduğu inandıkları Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na saldırıda bulunurlar.
- 22 Mart'ta Milli Eğitim Bakanlığı, artarak devam eden öğrenci çatışmaları nedeniyle Gazi Eğitim Enstitüsü süresiz olarak kapatır.
- 23 Mart'ta Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda öğrenciler arasında çıkan çatışma sonucunda Ziraat Fakültesi öğrencilerinden Süleyman Özmen öldürülür.
- 13 Nisan'da İstanbul Üniversitesi'nde öğrenciler arasında çıkan kavga esnasında yedi öğrenci kurşunla yaralanır. Olaylar nedeniyle üniversite süresiz kapatılır.
- 22 Nisan'da karşıt görüşlü öğrenciler arasında çıkan kavga nedeniyle beş öğrenci yaralanır.
- 30 Nisan'da Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde çıkan çatışma esnasında Yaşar Serpin adlı öğrenci öldürülür.
- 4 Mayıs'ta Ankara Üniversitesi DTCF, Fen ve Hukuk Fakülteleri'nde karşıt gruplar arasında çatışma çıkar.
- 19 Mayıs'ta Sosyalist öğrenciler, özel yüksekokul ve akademilerin devletleştirilmesi amacıyla Sultanahmet'te büyük bir miting düzenler.
- 15 Mayıs'ta Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde süresiz boykot başlatılır.
- 16 Mayıs'ta Ankara'daki Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin kaldığı Cumhuriyet Yurdu, savcılık kanalıyla aranmak istenir. Aramaya direnen 86 öğrenci gözaltına alınır.
- 18 Mayıs'ta Atatürk Üniversitesi'nde karşıt görüşlü öğrenciler arasında kavga çıkar.
- 22 Mayıs'ta Ankara Basın Yayın Yüksek Okulu'nda çıkan bir çatışmada solcu öğrencilerden Mustafa Kuseyri öldürülür.
- 3 Haziran'da Ankara Üniversitesi'nde devamlı çıkan olaylar sonucu, can güvenliği kalmadığı gerekçesiyle Fen, Ziraat, Tıp ve İlahiyat Fakülteleri süresiz kapatılır.
- 8 Haziran'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde karşıt gruplar arasında çıkan olaylar nedeniyle Ülkücü Yusuf İmamoğlu adlı öğrenci öldürülür. Olayların devam etmesi üzerine Edebiyat, Fen ve Kimya Fakülteleri süresiz kapatılır.
- 21 Ağustos'ta Ankara Üniversitesi Hukuk ve DTCF'si Komandolar tarafından basılarak işgal edilir.
- 12 Ekim'de Hacettepe Üniversitesi, ülkücü öğrenciler tarafından işgal edilir.
- 16 Ekim'de Hacettepe Üniversitesi, SBF Öğrenci Derneği, DEV-GENÇ, DDKO lokalleri basılır ve birçok öğrenci gözaltına alınır.
- 19 Kasım'da İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi olaylar nedeniyle süresiz kapatılır. Ankara Erkek Teknik Öğretmen Okulu'nda çıkan çatışma nedeniyle ülkücü öğrenci Dursun Önkuzu öldürülür.

- 27 Kasım'da Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda çıkan kavgada iki öğrenci vurulur. Yaralananlardan Hüseyin Aslantaş 9 Aralık'ta ölür.
- 27 Kasım'da Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Hacettepe Üniversiteleri'nde boykot başlar.
- 7 Aralık'ta yine Çapa Yüksek Öğretmen Okulu, çıkan kavgalar nedeniyle süresiz kapatılır.
- 10 Aralık'ta Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nda çıkan olayları protesto etmek amacıyla İTÜ'de boykot başlar.
- 24 Aralık'ta Ankara Fen Fakültesi'nde Dev-Genç üyesi Naif Karaçam öldürülür.
- 27 Aralık'ta Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde İlker Mansuroğlu vurulur, ertesi gün ölür.
- 28 Aralık'ta İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne dinamit atılması nedeniyle, üniversite 13 günlüğüne kapatılır.

1967 yılında ABD ve NATO karşıtlığı ile başlayan, 1968 yılında Avrupa'daki olayların da etkisiyle reform talepleriyle boykot ve işgal eylemleriyle zirveye çıkan öğrenci hareketleri 1970 yılından itibaren tamamen yön değiştirmekteydi. 1970 yılından itibaren üniversite hareketleri, diğer toplumsal kesimlerce de desteklenen silahlı anarşist hareketlere doğru yön değiştirir. Üniversite talebe kuruluşlarının yerini, öğrencilerin merkezinde olduğu THKO veya TİİKP gibi örgütler ön plana çıkmaya başlamaktaydı. Örgütlerin yönetimindeki öğrenci kitleleri, üniversite içindeki veya dışındaki eylemlerine 1971'in ilk günlerinden itibaren devam ederler. 1971'in ilk günlerinden itibaren muhtıraya kadar geçen süreç içerisinde, üniversitelerde gerçekleşen olaylar ise (Kabacalı, 2007: 221-222; Genç, 1971: 376);

- 6 Ocak'ta Ege Üniversitesi'ne ait matbaa binasına bomba atılır.
- 17 Ocak'ta Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na bomba atılır. Ayrıca Edirnekapi'daki Vatan Öğrenci Yurdu'nda patlama olur.
- 18 Ocak'ta Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki bir anfiye bomba atılır.
- 19 Ocak'ta Özel Yükseliş Koleji'ne dinamit atılır.
- 25 Ocak'ta Çapa Yüksek Öğretmen Okulu bahçesine bomba atılır. SBF öğrenci yurdunda öğrenciler polisle çatışırlar.
- 29 Ocak'ta Orman Fakültesi öğrenci yurduna dinamit atılır.
- 19 Şubat'ta Hukuk Fakültesi binasında patlama olur. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi'nde bombalı çatışmalar yaşanır.
- 20 Şubat'ta ODTÜ öğrencileri Eskişehir yolunu trafiğe kapatır.
- 22 Şubat'ta Ankara'daki Niğde Talebe Yurdu'na bomba atılır.
- 3 Mart'ta Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'na dinamit atılır.
- 5 Mart'ta güvenlik güçlerince ODTÜ'de arama yapılmak istenmesi üzerine öğrenciler polisle çatışır. 2 öğrenci ölür

- 6 Mart'ta Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi'ne dinamit atılır.

1970'lerin sonlarına doğru gittikçe artan şiddet olayları, 1971'de de artarak devam etmekteydi. Artan şiddet olayları ile birlikte; Amerikalı asker Çavuş Jimmy R. Finley'in ile Ahlatlıbel'deki radar üssünde görevli dört ABD askerinin kaçırılması siyasi gündemi de etkiler. Anarşi olaylarının artması ve hükümetin üstüne düşeni yapmadığı gerekçesiyle ordu 12 Mart 1971'de siyasi iktidara muhtıra verir. 12 Mart Muhtırası ile siyasi hayatla birlikte, öğrenci hareketlerinde de farklı bir aşamaya geçilmekteydi.

2. 12 Mart Muhtırası Sonrası Öğrenci Örgütlerinin Bastırılması, Askeri Yönetim ve Üniversite

Ülke içinde giderek yükselen siyasal şiddetin yanında ekonomik göstergelerin de bozulmaya başlaması üzerine Genelkurmay Başkanı Orgeneral Menduh Tağmaç komutasındaki Yüksek Komuta Konseyi 11 Mart 1971'de Ankara'da toplanır (Birand, DüNDAR, Çaplı, 2000: 215). Görüşmeler sonucunda hazırladıkları muhtıra mektubunu; Hükümet'e, Cumhurbaşkanı'na, Senato ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderirler. Muhtıra sonrası Süleyman Demirel başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu istifa kararı alır (Hürriyet 13.03.1971).

Muhtıra sonrası 26 Mart'ta Nihat Erim başkanlığında, partiler üstü olan 33. Türkiye Hükümeti kurulur (Hürriyet 27.03.1971). Başbakan Nihat Erim öğrenci olaylarına ve anarşist hareketlere karşı bakış açısını (Erim, 2005: 321);

"Bu davranışta gençler, genç öğrenciler olarak silahlı öğrenciliğe kadar gittiler. Öğrenim ve öğretim hürriyeti diye bir şey kalmamıştı. Gençlerle devletin silahlı kuvvetleri, polisi, hatta askeri, Ocak ayında Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde ve Mart ayı içerisinde de Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde adeta meydan muharebesi verdiler. Bu meydan muharebelerinde tabiatıyla mukavemetleri kırıldı. Ancak, memleketin asayışı üzerinde faaliyetleri durmadı. Büyük şehirlerde, her gün bombalar patlıyordu. Her gün hangi bankanın soyulacağını kimse tahmin edemiyordu. Ve her gün yerli yabancı kimin kaçırılacağını vatandaşlar tahmin edemez oldular. Bu, aşırı solu temsil eder görünen gençlerin çalışmaları ve faaliyetleriydi."

şeklinde açıklamaktaydı. Yeni hükümetin Milli Eğitim Bakanı olan Şinasi Orel'in rektörlerle yaptığı ilk toplantı sonucunda, üniversitelerin içerisinde yapılan anarşist unsurlar temizlenmeden fakültelerin açılmaması kararı alınır. 26 Nisan 1971'de sıkıyönetim ilan edilir. Sıkıyönetimin ilan edildiği gün Ankara Üniversitesi DTCF'de silahlı çatışma çıkar. Çatışma esnasında ellerindeki dinamitin patlaması sonucu 2 öğrencinin parmakları kopar, fakülte süresiz tatil edilir (Hürriyet 27.03.1971). Sıkıyönetimin ilanından hemen sonra Dev-Genç ve Ülkü Ocakları kapatılır (Tercüman 28.03.1971). 29 Nisan günü Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emri ile Ankara'da faaliyette olan 22 öğrenci derneği kapatılmıştır (Milliyet 28-29.04.1971). 2 yıl 5 ay süren sıkıyönetim esnasında öğrenci kuruluşu ve örgütün tamamına yakını kapatılır.

Bu kapatma işlemleri sırasında bir olay, hükümetin tutumunu sertleşmesini ve sonucunda da öğrencilere yönelik çok sayıda tutuklamaları beraberinde getirir. 17 Mayıs 1971'de İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom'un öğrenci önderlerinden Mahir Çayan'ın liderliğini yaptığı yasadışı THKP-C tarafından kaçırılması, hükümet tarafından ülke genelinde büyük bir tutuklama operasyonunun başlatılmasına yol açar

(Bakındı 2001). 19 ilde 427 kişi gözaltına alınır. Aranmakta olan ve içerisinde profesörler, yazarlar ve sendikacıların da olduğu 49 kişiden 11'i teslim olur. Öğretim üyelerine yönelik gözaltılar gittikçe artar. Faillerin bulunması amacıyla 23 Mayıs'ta İstanbul'da gece 24.00'ten itibaren gündüz 15.00'a kadar sokağa çıkma yasağı bile ilan edilir (Hürriyet 23.05.1971). Tüm tedbirlere rağmen Başkonsolos Efraim Elrom'un 23 Mayıs'ta öldürülmesi üzerine sıkıyönetim uygulamaları daha da sertleşmekte ve sol görüşlü birçok yazar, akademisyen, sendikacı ile öğrenci gözaltına alınmaya devam etmekteydi (Bakındı, 2001: 81). İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçırmak ve infaz etmekten aranan THKP-C'nin önde gelen isimlerinden Hüseyin Cevahir ile Mahir Çayan 30 Mayıs'ta Maltepe'de gizlendikleri bir evde bulunurlar. 3 gün süren müzakere ve pazarlıkların sonuçsuz kalması üzerine; düzenlenen askeri operasyon sonucunda Mahir Çayan yaralı, Hüseyin Cevahir ise ölü olarak ele geçti. Rehin olayının yaşandığı günlerde ayrıca; öğrenci liderlerinden Sinan Çemgil ve iki arkadaşı Adıyaman'da ölü, Cihan Alptekin de Tekirdağ'da sağ yakalandı (Cumhuriyet 01.06.1971). 12 Mart sonrasında özellikle solcu öğrencilere yönelik tutuklamalar olabildiğince sürmekteydi.

9 Ekim 1971'de Tuğgeneral Ali Elverdi başkanlığında toplanan 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi; *"Anayasanın tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgaya ve TBMM'ni iskata veya vazifesini yapmaktan mene cebren teşebbüs"* suçundan aralarında Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın da bulunduğu 17 kişiyi idama mahkûm eder (Tercüman 10.10.1971).

SONUÇ

1968 yılından itibaren sık sık üniversite boykotları ve işgalleri ile ülke gündemini işgal eden üniversite öğrencilerinde, yükseköğretim sisteminin çarpıklığının kaynağı olarak ülke rejiminin değiştirilmesi düşüncesi yaygınlaşır. Dünyada yükselen sosyalist dalganın ülkeye de yansması ile birlikte, sosyalizme sempati duyan ve ülke yönetiminin değişmesini isteyen öğrenciler, kısa sürede çeşitli silahlı örgüt şemsiyesi altında gerilla mücadelesine başlarlar. Ülkede artan kaotik ortamın bir türlü düzelmemesinin sebebi olarak görülen Süleyman Demirel hükümeti bir muhtıra ile yönetimden uzaklaştırılarak yerine Nihat Erim yönetiminde yeni bir teknokratlar hükümeti kurdurulur. Yeni yönetimin başa gelmesi sonrasında; Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 27 Nisan 1971 tarihli bildirisi ile DDKO, Dev-Genç ve Ülkü Ocakları Derneği, 2 Aralık 1972 günü kabul edilen yeni Dernekler Kanunu ile de MTTB ile birlikte yükseköğretim ve fakültelerdeki dernekler kapatılır. Mahir Çayan ve arkadaşlarının ölümleriyle THKP-C, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının infazlarıyla da THKO örgütü gibi öğrenci örgütlerinin önderlik ettiği öğrenci hareketleri, 1974 yılında çıkan Af Kanunu'na kadar sessiz bir döneme girerler.

KAYNAKÇA

Gazeteler

Bugün; (12.02.1969).

Cumhuriyet; (10.01.1969), (12.01.1969), (12.01.1969), (14.02.1969), (17.02.1969), (23.09.1969), (01.06.1971).

Günaydın; (07.01.1969).

Hürriyet; (07.01.1969), (13.03.1971), (27.03.1971), (27.03.1971), (23.05.1971).

Milliyet; (02.01.1969), (07.02.1969), (16.02.1969), (20.09.1969), (28-29.04.1971).

Sabah; (15.02.1969).

Tercüman; (06.01.1969), 20.09.1969). 15.12.1969), 28.03.1971), 10.10.1971).

Kitaplar

Arap, S.K. (2010) "Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye'de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri". Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 65(1): 1-29.

Arslan, A. (2004). *Kısır Döngü, Türkiye'de Üniversite ve Siyaset (1869-2004)*, İstanbul: Truva Yayınları.

Bakındı, M. (2001). *1970-1980 Yılları Arası Türkiye'de Üniversite Öğrenci Olayları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Birand, M.A. Dündar, C. Çaplı, B. (2000). **12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi**, 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Çalışkan, N. (2002). **ODTÜ Tarihçe 1956-1980**. Ankara: Arayış Yayınları.

Çilengir, S. (2011). *Düşünce ve Pratiklerin Uluslararası Dolaşımı: 1968-1970 Yılları Arasında Türkiye'de Üniversite İşgalleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Eren, M. (2012). **Kanlı Pazar, 1960'lar Türkiye'sinde Milliyetçiler, İslamcılar ve Sol**, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Erim, N. (2005). **12 Mart Hatıralarım**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Genç, S. (1971). **12 Mart'a Nasıl Gelindi? Bir Devrin Perde Arkası 1960-1971**, Ankara: İleri Yayınları.

Karadeniz, H. (1995). **Olaylı Yıllar ve Gençlik**, 8. Baskı, İstanbul: Belge Yayınları.

Kabacalı, A. (2007) **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, 2. Baskı, İstanbul: Gürer Yayınları.

Kocabaş, S. (2004). **Bir Kuşağın Dramı (1960-1980)**. Kayseri: Vatan Yayınları.

Yıldırım, A. (1997). **FKF Dev-Genç Tarihi**. Ankara: Doruk yayınları.